

Gyakran ismételt kérdések (GYIK) a Víz Keretirányelvvel kapcsolatban

Miről szól a Víz Keretirányelv, mi a célja?

A Víz Keretirányelv (VKI) nevéből fakadóan „keretet” kíván biztosítani a Közösség édesvízzel kapcsolatos szabályozásának, lefektetve egy új vízpolitika alapjait, azzal a céllal, hogy az európai vizek „jó állapotot” érjenek el 2015-re. Ennek az általános célkitűzésnek az elemei a következők:

- a vizekkel kapcsolatban lévő (a vízi és a vízi ökoszisztémáktól közvetlenül függő szárazföldi) ökoszisztémák védelme, állapotuk javítása,
- a hasznosítható vízkészletek hosszú távú védelmére alapozott fenntartható vízhasználat elősegítése,
- a szennyezőanyagok kibocsátásának (emissziójának) csökkentésével a vízminőség javítása,
- a felszín alatti vizek szennyezésének fokozatos csökkentése, és további szennyezésük megakadályozása,
- az árvizek és aszályok hatásának mérséklése.

Miért keret?

A Keretirányelv az első átfogó vízügyi szabályozás az EU-n belül. Jellemző, hogy:

- a hatálya alá esik – ellentétben a korábbi specifikus irányelvekkel – mindenféle víz, azaz felszíni, felszín alatti, torkolati és tengerparti víz is,
- környezeti célkitűzések megvalósítását és a víztestek jó állapotának elérését tűzi ki célul 2015-re. Felszíni vizeknél az ökológiai és kémiai minőség, felszín alatti vizeknél a mennyiség és a kémiai minőség a mérték. Ezek megfigyelésére megfelelő monitoring rendszerek üzemeltetése szükséges,
- előírja, hogy a vízgazdálkodást vízgyűjtőszemlélettel kell megvalósítani (országhatárokon és adminisztratív határokon keresztül),
- a vízgyűjtő gazdálkodási terv központi eleme az intézkedési program, mely a vonatkozó nemzeti, illetve Közösségi szabályozáson alapul. Ha ez az intézkedési csomag nem elegendő a jó állapot eléréséhez, kiegészítő intézkedéseket kell bevezetni,
- a Keretirányelv a vízmennyiséggel –vízmérleggel – is foglalkozik. A felszín alatti vízkivételeknek összhangban kell lenniük az utánpótlódással, a készletek védelme érdekében,
- gazdasági eszközöknek is segítik a környezeti célok megvalósítását. A megfelelő vízdíjak a takarékosagra ösztönözve védik a véges készleteket. A víz- és csatornadíjak kialakításánál a VKI a szennyező fizet elvet és a költségmegtérülés elvét tekinti irányadónak, figyelembe véve az üzemeltetési, környezeti és készletgazdálkodási költségeket is. A költséghatékonyság kritériumait is szem előtt kell tartani a vizek védelmét szolgáló intézkedések esetében,
- a társadalmat is be kell vonni a vízgyűjtő gazdálkodási tervezésbe,
- a Víz Keretirányelv lehetővé teszi a szabályozás karcsúsítását is, hét régi irányelv érvénytelenítésével és azok szerepének átvállalásával.

Mit jelent a jó állapot?

„Jó állapot” szempontjából felszíni vizeknél a víz ökológiai és kémiai állapota, felszín alatti vizek esetén a mennyiségi és kémiai állapot számít és a végső megítélésben a rosszabbik számít. Az ökológiai állapotot a vízi ökoszisztémák szerkezetének és működésének minősége határozza meg. A jó kémiai állapothoz az szükséges, hogy a szennyező anyagok koncentrációja ne haladjon meg bizonyos meghatározott határértékeket. A mennyiségi állapotot a túlzott kitermelés veszélyezteti, és csak akkor jó, ha a hosszúidejű éves átlagos kitermelés összhangban van a hasznosítható felszín alatti vízkészlettel. A jó állapot elérését a felszíni és felszín alatti víztestek szintjén kell biztosítani.

Milyen állapotban vannak a hazai vizek?

Nem rosszak, de nem is elég jók. A 2005-ben az Európai Bizottságnak küldött Nemzeti Jelentés bemutatja a különböző emberi tevékenységek környezeti hatásait, a víztestek állapotát, abból a szempontból, hogy a 2015-ös határidőre várható-e a jó állapot elérése. Sajnos a pontszerű és a diffúz eredetű szennyezések miatt a felszíni víztestek közel 50%-a esetén fennáll a kockázata annak, hogy azok nem érik el a jó állapotot. Többségük tápanyagterhelés (nitrogén és foszfor) miatt került ebbe a kategóriába, de a veszélyes anyagok élővízbe kerülése is hozzájárult ehhez az eredményhez. Hidromorfológiai beavatkozások (duzzasztások, tározók, töltések, folyószabályozási művek, stb.) okán ugyancsak kockázatos a vízfolyások hosszának 42%-a. Ezek egy része az erősen módosított víztest kategóriába tartozik, melyeknél a cél a jó ökológiai potenciál. A 100 természetes tó között nincs kockázatos, de 47 a „lehetséges, hogy kockázatos” kategóriába került, bizonytalan megítélés, vagy adathiány miatt. Ide tartozik a Balaton is, mind tápanyag, mind hidromorfológiai szempontból).

A hazai felszín alatti víztestek gyakran több száz méter vastagságúak, ezért a felszínről érkező szennyezés az átlagminőségüket csak kis mértékben befolyásolja. Ezért a kockázatoság megítéléséhez realisabb, ha a felszín-közeli részüket vizsgáljuk. Kémiai szempontból a 108 víztest között nincs kockázatos, de 46 a bizonytalan „lehetséges, hogy kockázatos” megítélés alá esik, túlnyomó többségük mezőgazdasági eredetű nitrát szennyezés miatt. Mennyiségi kockázat három víztestnél áll fenn a vízszintsüllyedési trend, illetve az áramlási viszonyok megváltozásának tanúsága szerint, míg 18 esetén további vizsgálatok szükségesek a hasznosítható készlet megállapítása érdekében.

A szomszédos országokkal való együttműködésben játszik-e szerepet a VKI?

A Duna Védelmi Egyezmény Nemzetközi Bizottsága (a használatos angol rövidítés szerint ICPDR) a Víz Keretirányelv végrehajtását koordináló nemzetközi testület a Duna vízgyűjtőkerületben. A Bizottság a Duna védelmére és fenntartható használatára irányuló együttműködésről szóló, 1994. június 29-én, Szófiában létrehozott egyezmény keretei között működik. Az egyezmény hazánkban a 74/2000 (VII.31.) Korm. rendelettel került kihirdetésre.

A Bizottság feladata a Keretirányelv követelményének megfelelő, az egész medencére kiterjedő vízgyűjtő-gazdálkodási terv létrehozásának támogatása. Itt hangsúlyozni kell, hogy az EU felé az egyes tagországok kötelesek jelenteni, az ICPDR az összhang megteremtéséért a felelős. Az ICPDR keretében készült el az Európai Bizottságnak küldött korábbi jelentéseknek a Duna-medence egészére vonatkozó, átfogó jellegű információkat tartalmazó része (Roof report).

Magyarországot hét szomszédos ország veszi körül, amelyek közül Szlovénia, Ausztria, a Szlovák Köztársaság és Románia európai uniós tagállamok, Horvátország csatlakozásra jelölt,

Ukrajna és Szerbia nem csatlakozó országok. Európai státuszuktól függetlenül mindegyikük részes fele az ICPDR-nak, így aktívan rész vesznek a VKI megvalósításában a Duna-medencében. A szomszédos államok mindegyikével hatályos kétoldalú egyezményünk van, a határvízi együttműködésre, melyen belül a Víz Keretirányelv hangsúlyos szerepet játszik.

Ki a végrehajtója?

Az egyes EU tagállamok feladata, hogy megfelelő közigazgatási intézkedéseket hozzanak a Keretirányelv szabályainak az alkalmazása céljából. Az országokon belül az úgynevezett hatáskörrel rendelkező hatóság (Magyarországon a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium) a felelős ezen feladat végrehajtásáért. A VKI szerinti vízgyűjtő-gazdálkodási terv Magyarországon az ország egészére és négy részvízgyűjtőre készül (Duna, Tisza, Balaton és Dráva). Ezen belül további tervezési részegységek vannak a kezelhetőség érdekében.

Mi történt eddig a VKI megvalósítása során?

Megtörtént a VKI hazai jogrendbe állítása, melyhez több jogszabályt kellett alkotni. Legfontosabb közülük a 221/2004 (VII. 21.) Korm. rendelet a vízgyűjtő-gazdálkodás egyes szabályairól. 2004. júniusában elkészült az első Nemzeti Jelentés az Európai Bizottság számára, melyben adminisztratív kérdések tisztázása szerepel (az országot érintő vízgyűjtőkerület kijelölése, a VKI végrehajtásáért felelős ún. hatáskörrel rendelkező hatóság, azaz a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium megnevezése, a KvvM felelősségi körei és a vonatkozó nemzetközi együttműködési megállapodások rövid ismertetése) szerepel.

A második Nemzeti Jelentés (2005. március) a víztestek jellemzését (lásd a „Milyen állapotban vannak a hazai vizek?” kérdést), az emberi tevékenység hatásának vizsgálatát, a vízhasználatok gazdasági elemzését és a védett területek jegyzékét tartalmazta. A jelentés részletes bemutatását az „Európai összefogás a vizek jó állapotáért” című dokumentum tartalmazza.

2006. december 22-re elkészült az a tervezet, mely a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés ütemezését és munkaprogramját mutatja be. Ennek véglegesítését hathónapos társadalmi konzultáció követte, melynek értékelése folyamatban van. Ugyancsak fenti határidőre hozták létre a VKI szerinti monitoring-hálózatot. A legtöbb tagországhoz hasonlóan Magyarország is rendelkezik több évtizede működő monitoring rendszerekkel, mind a felszíni, mind a felszín alatti vizek állapotának megfigyelésére. A VKI által igényelt hazai monitoring programok kialakítása ezen rendszerek figyelembevételével történt. Az erről szóló, ún. harmadik Nemzeti Jelentést 2007 áprilisában küldte meg Magyarország az Európai Bizottság számára. Az abban leírt monitoring programokon belül minden egyes, a programhoz tartozó, kötelezően előírt paraméterre meg kellett adni a mérési gyakoriságot, ciklust és a hozzá kapcsolódó mérőállomások számát.

Az Nemzeti Jelentések a VKI magyar honlapján, www.euvki.hu címen érhetők el.

Foglalkozik-e az árvizek kérdésével a Víz Keretirányelv?

A VKI szerinti vízgyűjtő-gazdálkodási terv hozzájárul ugyan az árvizek hatásainak enyhítéséhez, de alapvetően vízvédelmi jellegű intézkedéseket fog tartalmazni. Az árvízi kockázat csökkentése nem tartozik a VKI fő célkitűzései közé és ugyancsak nem foglalkozik a VKI az éghajlatváltozás okozta árvízi kockázatokkal sem. Készülőben van egy az árvízi kockázatok felméréséről és kezeléséről szóló EU-s irányelv. Ennek célja az árvizekkel kapcsolatos az emberi egészségre, a környezetre, a kulturális örökségre és a gazdasági tevékenységre gyakorolt káros hatások csökkentése érdekében.

Milyen esetben nyilvánítható egy víztest mesterségessé vagy erősen módosítottá?

Mesterséges víztest emberi tevékenységgel létrehozott felszíni víztestet jelent, mint pl. egy kiásott csatorna vagy halastó. Erősen módosított víztest viszont eredetileg természetes módon kialakult felszíni víztest, amely emberi tevékenység által okozott fizikai változások eredményeként jellegében lényegesen megváltozott. A mesterséges és az erősen módosított víztestek esetén a cél a jó ökológiai állapot helyett a jó ökológiai potenciál és jó kémiai állapot elérése.

A tagállamok szigorú kritériumok alapján minősíthetnek víztesteket mesterségessé vagy erősen módosítottá. Abban az esetben tehető ez meg, ha a víztest hidrológiai és hidromorfológiai jellemzőinek a jó ökológiai állapot elérése érdekében szükséges megváltoztatása jelentős mértékben hátrányos hatással lenne a tágabb környezetre, a hajózásra, az üdülőhelyekre, a tározásra, (pl. ivóvízellátást, energiatermelést, öntözést szolgáló tározás), a folyószabályozásra, az árvízvédelemre, a területi vízrendezésre vagy hasonlóan jelentős, egyenértékű fenntartható emberi beavatkozásra (beleértve a jövőbeni fejlesztéseket is). Ugyancsak mesterségessé vagy erősen módosítottá nyilvánítható a felszíni víztest, ha az általa biztosított hasznos célkitűzések a műszaki megvalósíthatatlanság vagy az aránytalan költségek miatt nem érhetőek el olyan más, ésszerű módon, amely a környezeti célkitűzések szempontjából jelentős mértékben jobb megoldás lenne.

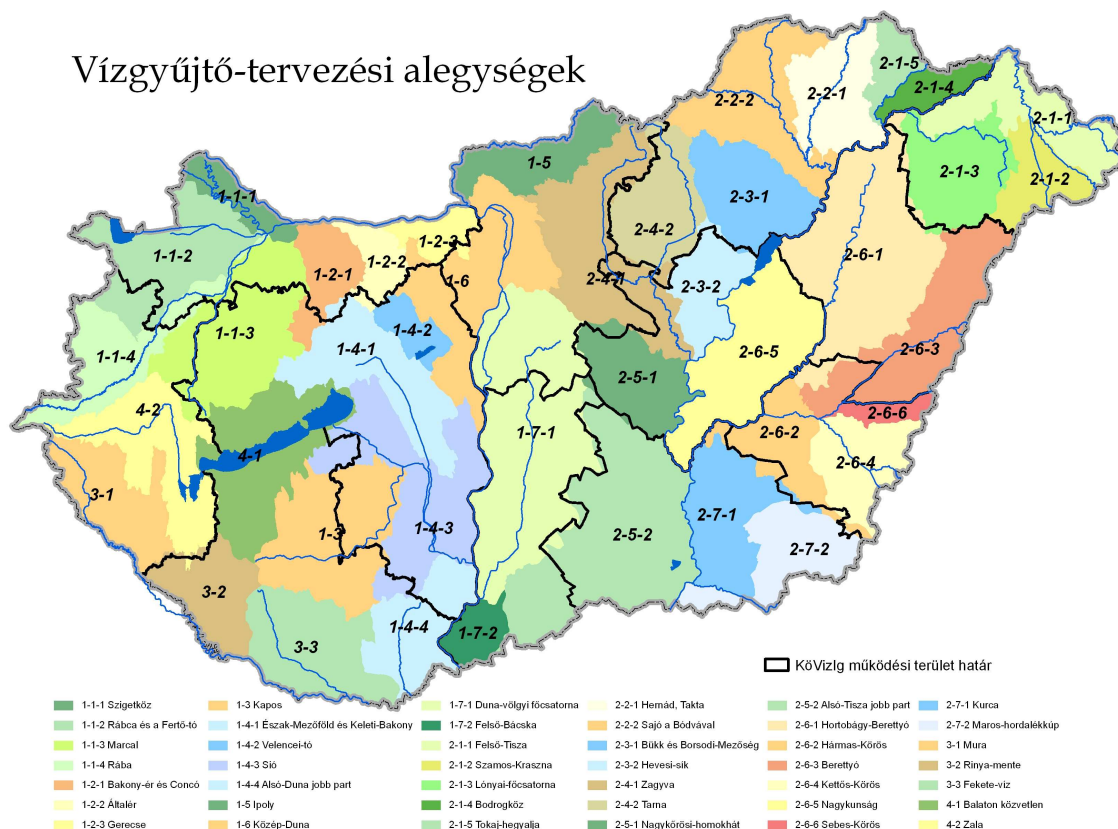
Miből áll a vízgyűjtő-gazdálkodási terv?

A vízgyűjtő-gazdálkodási terv (VGT) tartalmazza a vízgyűjtő jellemzőinek általános leírását, a jelentős terhelések, valamint az emberi tevékenységeknek a vizek állapotára gyakorolt hatásai összefoglalását, (vagyis a kiinduló állapotot); a környezeti célkitűzéseket (a célállapotot); az oda vezető utat, vagyis az intézkedési program összefoglalását, beleértve azt is, hogy ez hogyan segítik elő a célkitűzések elérését. A VGT tartalmazza továbbá a védett területeket (térképi ábrázolással is), valamint a monitoring hálózatot térképét és a vízhasználatok gazdasági elemzésének összefoglalását. Bármely egyéb, releváns program összefoglalása is bekerül a VGT-be, továbbá a társadalmi konzultáció eredményiről is be kell számolni. Az intézkedési program ún. alapintézkedésekből és kiegészítő intézkedésekből áll. Előbbi a "kötelező" rész, mely a vonatkozó nemzeti, illetve Közösségi szabályozáson alapul (pl. Nemzeti Települési Szennyvízprogram, a vizek mezőgazdasági eredetű nitrát-szennyezésével szembeni védelméről szóló, vagy a vízminőségi kárelhárítással összefüggő feladatokról szóló kormányrendelet, stb.). Ha ez az intézkedési csomag nem elegendő a jó állapot eléréséhez, kiegészítő intézkedéseket kell bevezetni (pl. egyedi határértékek megállapítása, vizes élőhelyek rekonstrukciója, mederrehabilitáció, öntözési mód változtatása, művelési ág módosítása, oktatás stb.)

A hazai vízgyűjtő-gazdálkodási terv az ország egész területére, ezen belül a Duna-közvetlen, a Dráva, a Tisza és a Balaton részvízgyűjtőin tizenhét vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési részegységre készül. A tervezési részegységeket gyakorlati okokból, továbbá a társadalom hatékonyabb bevonása érdekében a környezetvédelmi és vízügyi igazgatóságok javaslata alapján 42 tervezési alegységre osztjuk (lásd térkép). A vizek jó állapotának elérése érdekében a tervezés valamennyi szintjén szükséges az érintett társadalmi csoportok bevonása a tervezési folyamatba.

A vízgyűjtő-gazdálkodási tervet hatévente felül kell vizsgálni.

Vízgyűjtő-tervezési alegységek

Nyilvános-e a vízgyűjtő-gazdálkodási terv?

Az EU egységes vízpolitikáját jelentő Víz Keretirányelv nem csupán a szakemberekre ró ki sokrétű feladatot, de a társadalom tagjainak felelősségteljes magatartását is elvárja. Már a Keretirányelv kidolgozásában is részt vettek különböző érdekcsoportok képviselői és az ott szerzett pozitív tapasztalatok is azt mutatták, hogy a víz, mint mindnyájunk közös ügye érdekében a nem-kormányzati szféra felelősségteljes álláspontot tud képviselni.

A társadalom bevonására a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezésbe a VKI előírása szerint, de attól függetlenül is szükség van. Vizeink védelme hatékonyabb lesz, ha az állampolgárok, érdekelt felek, civil szervezetek részt kapnak a vízgazdálkodási folyamatokban, a tervek készítésében és végrehajtásában. A Keretirányelv előírása szerint a tervezés különböző fázisaiban egy-egy féléves időszak áll rendelkezésre a társadalmi konzultációra az alábbiak szerint:

- 2006. december 22. a vízgyűjtő-gazdálkodási terv ütemezése és munkaprogramjának közzététele, majd konzultáció 2007. I. félévben,
- 2007. december 22. feltárt a jelentős vízgazdálkodási problémák és megoldandó feladatok összefoglalása és nyilvánosságra hozatala, majd konzultáció 2008. I. félévben,
- 2008. december 22. A vízgyűjtő-gazdálkodási terv tervezetének nyilvánosságra hozatala, majd konzultáció 2009. I. félévben,
- 2009. december 22. A vízgyűjtő-gazdálkodási terv végleges változatának nyilvánosságra hozatala, kihirdetése miniszteri rendeletben.